

TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

A középiskolai *történelemtanítás* az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve azonban már forrás- és tevékenységközpontú. Olyan nevelő-oktató tevékenység, amelynek célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozása. A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van a tanulói személyiség fejlődésében, társadalmi cselekedeteik tudatosulásában. Fontos a történelmi eseményekben részt vevő egyének és csoportok nézeteinek és tetteinek megismerése, az ezek mögött húzódó motívumok, szándékok és élethelyzetek felismerése és megértése, a résztvevők felelősségének belátása.

Az iskola és benne a történelemtanítás egyik fő feladata értékek közvetítése. Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai és egyetemes demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezeken túl a társadalomismereti modulok és tantárgyrészek segítségével sor kerül a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelésre; az állampolgári feladatokra és a tudatos közéleti részvételre való felkészítésre; az alapvető személyiségi és emberi jogok, valamint erkölcsi normák megismerésére és tiszteletére; az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és képességek fejlesztésére; a szociális érzékenység kialakítására a társadalmi egyenlőtlenségeik okainak megismertetésével. Kiemelt cél annak érzékeltetése, hogy a magyar nemzet történelme sokféle egyéb nemzetiség és etnikum együttműködésének az eredménye is. Nyitott, elfogadó gondolkodást kell kialakítani az eltérő kultúrák vonatkozásában a kisebbségek történelmének áttekintésével – beleértve a határon túli magyarság és a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek múltját és jelenét is –, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre. Cél továbbá a környezettudatosságra és fenntarthatóságra nevelés a környezet és a természet, valamint az ember kapcsolatának koronkénti bemutatásával.

A középiskolai történelemtanítás a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, ami az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor törekedni kell a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására, ami örömet és feladatokat jelent a diákok számára. Ehhez igénybe kell venni a hagyományos eszközök (tankönyvek, egyéb olvasmányok, térképek, audiovizuális anyagok stb.) mellett a média modern eszközeit is (világháló, kép-, videó-, hang-megosztók, stb.).

Az ismeretátadással azonos súllyal kell kezelni a tanulói képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – fejlesztését, melyet kellően változatos tevékenységformák biztosításával lehet a leghatékonyabban elérni. Ez azért is szükséges, hogy a tanulók képessé váljanak önálló ismeretek szerzésére, értelmezésére, azokkal kapcsolatban önálló vélemény megfogalmazására.

Fontos feladat a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, amely azonos események, történések különböző szempontú megközelítését jelenti. Hiszen minden történelmi esemény több szempontú, ennek megfelelően eltérő interpretációi is lehetnek. A tanulóknak ezeket kell felismerni és megérteni, azonosulni velük vagy elutasítani azokat, átlátva, hogyan éltek és gondolkodtak az adott kor emberei. Mindehhez szükséges a hagyományos politikatörténet feldolgozása mellett a társadalom-, művelődés- és mentalitástörténet megfelelő súlyú kezelése. Ehhez nyújt segítséget a közműveltségi tartalmak mellett megjelenő ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témák egy jelentős része.

Végző soron törekedni kell arra, hogy a tanulói tudás a tények ismeretén túl kiterjedjen bővítésének igényére, az önálló tájékozódási és tanulási módszerek elsajátítására, a

problémaérzékenységre és a kritikai gondolkodásra is. Ennek eléréséhez fontos feladat a különböző képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – azonos súlyú fejlesztése, hogy ezek révén rendelkezzenek a tanulók a történelmi gondolkodás kialakításához szükséges alapokkal; birtokában legyenek alapvető történelmi tények ismeretének; tudják használni a szaknyelvet, értsék a történelmi fogalmakat; képesek legyenek ismereteiket szóban és írásban egyaránt előadni. Ugyanakkor követelmény az is, hogy a tanulók legyenek képesek értelmezni a történelmi múlt és a jelenkor társadalmi eseményeit, álláspontjukat pedig érvekkel alátámasztva tudják képviselni.

A tantervi táblázatok fejlesztési követelmények oszlopában a Nat-ban rögzített négy fejlesztési feladattípusra lehet példákat találni. Az elvárás az, hogy a kétéves ciklusok során, a Nat-ban a megfelelő évfolyamokhoz kötött fejlesztési feladatok megvalósítását segítő adott tevékenységek mindegyike legalább egyszer megjelenjen. A szaktanár döntheti el, hogy melyik témánál mely fejlesztési feladatokat vagy tevékenységeket, milyen konkrét formában dolgozza fel. A táblázatok ismeretek rovatában dőlt betűvel jelöltek a tájékoztató jellegű, csupán javasolt ismétlődő és hosszsmetszeti témák, a fejlesztési követelmények példaként szolgáló feladatai, valamint a kapcsolódási pontok ajánlott anyagai.

A történelemtanítás feladata a tanulók történelemszemléletének formálása, ugyanakkor a pluralizmus jegyében az alkotmányos alapelvekbe nem ütköző, eltérő szemlélet tiszteletben tartása is elengedhetetlen.

A *társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek* témakörei a társadalmi gyakorlatra összpontosító szocializációs célú tartalmi egységek, amelyek komplex módon próbálnak reagálni a diákokat közvetlenül érintő társadalmi jelenségekre. Problémafelvetésük és szóhasználatuk olyan tudományterületekre épül, mint a szociológia, a szociálpszichológia, a politológia, a jogtudomány, a közgazdaságtan és a média tudománya. Az e témakörökben megjelenő ismeretek fontos szerepet játszanak a társadalom múltjára és jelenére vonatkozó középiskolai tudás összekapcsolásában. Egyúttal alapokat kínálnak annak megértéséhez, hogy miként működik a társadalom, az állam és a gazdaság, amelyben a diákok mindennapi élete zajlik. Ezért fontos, hogy közismereti tanulmányaik utolsó szakaszában a fiatalok találkozzanak e témakörökkel, és a felnőtt kor küszöbén alapvető ismereteket, valamint ösztönzést kapjanak ahhoz, hogy aktív állampolgárként kapcsolódjanak be egyrészt saját helyi közösségeik, másrészt az ország egészének életébe.

A tematikai egységekhez rendelt *nevelési-fejlesztési célok* az iskolaszakaszok között egymásra épülnek, ezért az 5–8. évfolyamra megfogalmazottak a 9–12. évfolyamon is elvárásként jelennek meg. (Ezt jelzi a minden tematikai egységnél megjelenő ”◀” jel.)

Intézményünk az alábbi táblázatban megjelenített 4 évfolyamos osztálytípusokat indítja:

Óraszámok és választott kerettantervek

Évf.	9.	10.	11.	12.
C	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 2 óra	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 3 óra
D	Általános tanterv Heti 2 óra	Általános tanterv Heti 2 óra	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 3 óra
F	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 3 óra	Általános tanterv Heti 3 óra
fakt			Általános tanterv (11-12. évf.)	Általános tanterv (11-12. évf.)

			Heti 5 óra	Heti 5 óra
--	--	--	------------	------------

Mivel osztálytípusaink az általános kerettanterv alapján készített helyi tantervekkel rendelkeznek, a helyi tanterv alábbi elemeiben átveszik a kerettantervben megfogalmazottakat, ugyanakkor az ezt meghaladó, az osztálytípusra jellemző (plusz) elemeket az egyes osztálytípusok a vonatkozó helyi tanterveikben rögzítik:

Előzetes tudás

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai

Fejlesztési követelmények

Értelmező kulcsfogalmak

Tartalmi kulcsfogalmak

Fogalmak, adatok

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A tanulói munka értékelése

Írásbeli számonkérések

Témakörök végén témazárók. Kisdolgozatok (3-4 lecke anyagából).

Házi dolgozatok megadott terjedelemben.

Az utolsó évben írásbeli „próbaérettségi” a hagyományos érettségi írásbeli részének modellezésére.

Szóbeli számonkérések

Felelés és prezentáció.

Az utolsó évben szóbeli „kisérettségi” a hagyományos érettségi szóbeli részének modellezésére.

A tagozatok speciális számonkérési formái

C osztály: a helyi tanterv rögzíti

D osztály: nincsen

F osztály: a helyi tanterv rögzíti

Fejlesztési területek

Az ismeretszerzés és tanulás fejlesztési módszerei

Forrástípusok felismerése, információgyűjtés és azok rendszerezése.

Történelmi oknyomozás megtervezése

Ismeretszerzés különböző médiumok anyagából, szaktudományi munkákból

Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása

A rendelkezésre álló ismeretforrások értelmezése

Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból

A tanultak felhasználása új feladathelyzetben

Információk önálló rendszerezése, értelmezése és következtetések levonása

Az internet kritikus felhasználása történelmi ismeretek szerzésére

A kritikai gondolkodás fejlesztési módszerei

Lényeg kiemelése írott szövegből, ismeretek problémaközpontú elrendezése

Társadalmi csoportok, intézmények működésének összehasonlítása

Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására

Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából

Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából

Feltevés megfogalmazása történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról

Kérdések önálló megfogalmazása

Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése

Feltevés megfogalmazása egyes történelmi jelenségek háttéréről, feltételeiről, okairól.

Különböző értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása

Kérdések megfogalmazása a források megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságára, rejtett szándékaira vonatkozóan

Különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán

Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek megismerése és bemutatása

Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján

A kommunikáció fejlesztési módszerei

Szóbeli beszámoló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretek alapján

Folyamatábra, diagram elemzése/ készítése

Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése

Önállóan gyűjtött képekből tabló készítése

Beszámoló készítése népszerű tudományos irodalomból, szépirodalomból, rádió- és tévéműsorokból

Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése

Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése

Esszé írása történelmi-társadalmi témákról

Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása

Elsődleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése

Beszámoló, kiselőadás tartása népszerű tudományos irodalomból

Az időben és térben történő tájékozódás fejlesztési módszerei

Megismert történelmi események időrendbe állítása

A történelmi tér változásainak leolvasása térképekről

Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások háttérének feltárása

Egyszerű térképábrák rajzolása különböző információforrások alapján

Történelmi időszakok jellegzetességeinek megragadása és összehasonlítása

Az európai történelem és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése
Tanult események, jelenségek topográfiai helyének meghatározása térképen
Az európai és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának elemzése

Szükséges tanulói segédletek

Történelem tankönyv, történelem atlasz

A tanulói munka értékelése

Írásbeli számonkérések

Témakörök végén témazárók. Kisdolgozatok (3-4 lecke anyagából).

Házi dolgozatok megadott terjedelemben.

Az utolsó évben írásbeli „próbaérettségi” a hagyományos érettségi írásbeli részének modellezésére.

Szóbeli számonkérések

Felelés és prezentáció.

Az utolsó évben szóbeli „kisérettségi” a hagyományos érettségi szóbeli részének modellezésére.

Helyi tanterv

9. évfolyam

Éves óraszám: 72 óra (36 x 2)

A középiskolai történelemtanítás első éve koncentrikusan bővíti az általános iskolában tanultakat, ugyanakkor a korábbiaktól eltérő feladatokat is ró a tanulókra. Egyrészt a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllépnek az általános iskolai szinten. E két évfolyam feladata a forráskezelés és -elemzés elemi szabályainak, illetve a tudományos anyaggyűjtés alapjainak elsajátítása. Másrészt a korábbi, történetek feldolgozásán alapuló, képszerű történelemtanítást felváltja az elemző, az oksági viszonyokat kutató jellegű munka. Az általános iskolai történelemtanításhoz hasonlóan ezek is csak a tanulók fokozott tevékenykedtetése révén érhetők el. Kiemelt szerepe van a problémaközpontú történelemtanításnak, amely adott esetben teljesen eltérő nézőpontok ütköztetését is szükségessé teszi. A kulcskompetenciák közül a hatékony és önálló tanulás készsége szintjének emelése a legfontosabb feladat.

A történelem tantárgy kiválóan alkalmas az önálló ismeretszerzés és -feldolgozás képességének kialakítására. A tanulóknak meg kell ismerniük az elsődleges és másodlagos források kezelésének szabályait. Az anyaggyűjtéshez nélkülözhetetlen a könyvtárakban, illetve azok anyagában (kézikönyvek, lexikonok, atlaszok, ismeretterjesztő folyóiratok stb.), valamint az elektronikus adatbázisokban való tájékozódás képességének kialakítása és fejlesztése. A diákoknak ezen a képzési és életkori szinten el kell jutni az események elbeszélésétől, a források tartalmi ismertetésétől a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés és érvelés

alkalmazásáig, felhasználva a szaknyelvet. Fontos feladat a grafikus kifejezések (diagramok, grafikonok) elemzése, majd készítése, képi információhordozók gyűjtése, válogatása, készítése, valamint az időben és térben való tájékozódás fejlesztése.

1. Témakör címe. Óskor és ókori kelet	Óraszám: 9
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A történelem forrásai.</p> <p>Az első társadalmak. Nők, férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</p> <p>A folyamvölgyi kultúrák.</p> <p>A Közel-Keletet egyesítő birodalmak. Az ókori Kelet kulturális öröksége.</p>	<p>Biológia-egészségtan: a homo sapiens egységes faj.</p> <p>Földrajz: kontinensek, rasszok, térképolvasás.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Bibliai történetek, az írás kialakulása, jelentősége, nyelvcsaládok.</p> <p>Vizuális kultúra: az ókori Kelet (pl. a gízai piramisok).</p> <p>Matematika: a számegyenes, az idő mértékegységei (nap, hónap, év, évtized, évszázad).</p>

2. Témakör címe: Az ókori Hellasz	Óraszám: 12
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A polisz kialakulása. A földrajzi környezet.</p> <p>Az athéni demokrácia kialakulása és működése. Államformák, államszervezet.</p> <p>Spárta. Kisebbség, többség.</p> <p>A görög hitvilág, művészet és tudomány.</p> <p>Nagy Sándor birodalma és a hellenizmus. Birodalmak.</p>	<p>Földrajz: a Balkán-félsziget déli részének természeti adottságai.</p> <p>Testnevelés és sport: a sport- és olimpiatörténet alapjai.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: görög mitológia, homéroszi eposzok, az antik görög színház és dráma, Szophoklész: Antigoné.</p> <p>Dráma és tánc: az ókori színház és dráma.</p> <p>Vizuális kultúra: az antik görög képzőművészet.</p> <p>Matematika: Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel, Eukleidész (euklideszi geometria), görög ábécé betűinek használata a matematikában. Pi szám jelölése [π].</p> <p>Fizika: Arkhimédész, ptolemaioszi világmép, Arisztotelész természetfiloz.</p>

3. Témakör címe: Az ókori Róma	Óraszám: 13
---------------------------------------	--------------------

Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Róma útja a köztársaságtól a császársáig.</p> <p>A köztársaság és a császárság államszervezte és intézményei. Államformák, államszervezet.</p> <p>Gazdaság, gazdálkodás, az életmód változásai.</p> <p>A római hitvilág, művészet, a tudomány és a jog.</p> <p>A kereszténység kialakulása, tanításai és elterjedése. A világvallások alapvető tanításai, vallásalapítók, vallásújítók.</p> <p>Pannónia provincia.</p> <p>A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása.</p>	<p>Földrajz: az Appennini-félsziget természeti adottságai.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Bibliai történetek, Vergilius, Horatius. Az írás kialakulása, jelentősége, nyelvcsaládok.</p> <p>Matematika: a római számok.</p> <p>Vizuális kultúra: Colosseum, Augustus szobra.</p> <p>Etika; filozófia: A kereszténység története. Az európai civilizáció és kultúra zsidó-keresztény gyökerei.</p>

4. Témakör címe: Az egyetemes középkor (476 - 1490)	Óraszám: 20
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Új királyságok a Nyugatrómai Birodalom egykori területén. A Frank Birodalom.</p> <p>A nyugati és keleti kereszténység.</p> <p>Nyugat-Európa gazdasága és társadalma. Erőforrások és termelési kultúrák.</p> <p>Róma örökösei: a Bizánci Birodalom és a Német-római Birodalom létrejötte.</p> <p>Az államalapítások kora Észak-, Közép- és Kelet-Európában.</p> <p>Az iszlám és az arab hódítás. Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatása.</p>	<p>Földrajz: Európa természeti adottságai, az arab világ földrajzi jellemzői, világvallások, arab földrajz (tájéolás, útleírások), az ún. kis jégkorszak Európában.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: lovagi költészet, vágánsköltészet, Boccaccio, Petrarca.</p> <p>Etika: hit és vallás, a világvallások emberképe és erkölcsi tanításai, az intolerancia, mint erkölcsi dilemma.</p> <p>Vizuális kultúra: bizánci művészet, román stílus, gótika, reneszánsz (Leonardo, Michelangelo, Raffaello).</p> <p>Matematika: arab számok (hindu eredetű, helyi értékes, 10-es alapú, arab közvetítéssel világszerte elterjedt számírás), arab algebra.</p> <p>Fizika: Arab csillagászat (arab eredetű csillagászati elnevezések, csillagnevek,</p>

<p>A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában.</p> <p>Gazdasági fellendülés és a középkori városok születése. A technikai fejlődés feltételei és következményei.</p> <p>A rendiség kialakulása.</p> <p>Egyházi és világi kultúra a középkorban. Korok, korstílusok.</p> <p>Hétköznapi élet a középkorban.</p> <p>Nyugat-Európa válsága és fellendülése a XIV–XV. században.</p> <p>Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Világkép, eszmék, ideológiák. Korok, korstílusok.</p> <p>A közép- és kelet-európai régió államai.</p> <p>Az Oszmán (Török) Birodalom terjeszkedése.</p>	<p>iszlám naptár stb.). Középkori technikai találmányok, a gótikus stílus technikai alapjai (támív, támpillér); tudománytörténet, asztrológia és asztronómia.</p> <p>Biológia-egészségtan: az arab orvostudomány eredményei.</p> <p>Ének-zene: a középkor zenéje; a reneszánsz zenéje.</p>
--	--

<p>5. Témakör címe: A magyarság története a kezdetektől 1490-ig</p>	<p>Óraszám: 18</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>A magyar nép eredete, vándorlása, a honfoglalás és a kalandozások kora. Népeség, demográfia (vándorlás, migráció).</p> <p>Árpád-házi uralkodók politikai életpályája (Géza és Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, I. András, IV. Béla).</p> <p>A társadalom és a gazdaság változásai a honfoglalástól a XIII. század végéig.</p> <p>A Magyar Királyság, mint jelentős európai hatalom, az Anjouk, Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás korában. Fölzárkózás, lemaradás.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: a magyar nyelv rokonsága, története, nyelvcsaládok, régi magyar nyelvemlékek: a Tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom. Eredetmondák (pl. Arany János: Rege a csodaszarvasról). Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, Katona József: Bánk Bán, Arany János: Toldi.</p> <p>Vizuális kultúra: A nagyszentmiklósi kincs, a honfoglalás korát feldolgozó képzőművészeti alkotások megfigyelése, elemzése.</p> <p>Román, gótikus és reneszánsz emlékek Magyarországon.</p>

<p>A magyar rendi állam és az Oszmán (Török) Birodalom párharca.</p> <p>Társadalmi és gazdasági változások a XIV–XV. század folyamán.</p> <p>A középkori magyar kultúra és művelődés emlékei.</p>	<p>Ének-zene: reneszánsz zene: Bakfark Bálint.</p> <p>Matematika: térbeli modellek készítése valaminek a demonstrálásához.</p> <p>Informatika: forráshasználat, hitelesség.</p>
---	--

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismeri az adott témakörök kerettanterv által megfogalmazott tárgyi követelményeit.

A tanuló képes a múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok, látható és háttérben meghúzódó összefüggések felismerésére, és ezek erkölcsi-etikai aspektusainak azonosítására.

A tanuló képes a korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítására, a különböző államformák működési jellemzőinek felismerésére.

A tanuló ismeri és alkalmazza az adott évben tanult, a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat.

A tanuló tud példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről egy-egy történelmi személyiség kapcsán.

A tanuló képes az egyes népeket vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján megkülönböztetni.

A tanuló képes azonosítani Európa különböző régióinak eltérő fejlődési útjait.

A tanuló képes ismereteket meríteni, beszámolót, kiselőadást készíteni és tartani különböző írott forrásokból, történelmi kézikönyvekből, atlaszokból/szaktankönyvekből, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból és internetről.

A tanuló képes a szerzett információk rendezésére/értelmezésére, és tudja a rendelkezésre álló információforrásokat áttekinteni/értékelni is. Tud kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára és a szerző esetleges elfogultságára vonatkozóan.

A tanuló képes különböző magatartástípusok és élethelyzetek megfigyelésére/következtetések levonására. Tud írott és hallott szövegből lényegyet kiemelni tételmondatok meghatározásával, szövegek tömörítésével és átfogalmazásával egyaránt.

A tanuló képes feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

A tanuló képes folyamatábrát, diagramot, vizuális rendezőt (táblázatot, ábrát) készíteni, történelmi témákat vizuálisan ábrázolni.

A tanuló ismeri és használja a történelmi korszakok és periódusok nevét.

A tanuló képes érzékelni és elemezni az egyetemes és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusát, illetve ezek kölcsönhatásait.

10. évfolyam

Éves óraszám: 72 óra (36 x 2)

A középiskolai történelemtanítás második éve koncentrikusan bővíti az általános iskolában tanultakat, ugyanakkor a korábbiaktól eltérő feladatokat is ró a tanulókra. Egyrészt a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllépnek az általános iskolai szinten. E két évfolyam feladata a forráskezelés és -elemzés elemi szabályainak, illetve a tudományos anyaggyűjtés alapjainak elsajátítása. Másrészt a korábbi, történetek feldolgozásán alapuló, képszerű történelemtanítást felváltja az elemző, az oksági viszonyokat kutató jellegű munka. Az általános iskolai történelemtanításhoz hasonlóan ezek is csak a tanulók fokozott tevékenykedtetése révén érhetők el. Kiemelt szerepe van a problémaközpontú történelemtanításnak, amely adott esetben teljesen eltérő nézőpontok ütköztetését is szükségessé teszi. A kulcskompetenciák közül a hatékony és önálló tanulás készsége szintjének emelése a legfontosabb feladat.

A történelem tantárgy kiválóan alkalmas az önálló ismeretszerzés és -feldolgozás képességének kialakítására. A tanulóknak meg kell ismerniük az elsődleges és másodlagos források kezelésének szabályait. Az anyaggyűjtéshez nélkülözhetetlen a könyvtárakban, illetve azok anyagában (kézikönyvek, lexikonok, atlaszok, ismeretterjesztő folyóiratok stb.), valamint az elektronikus adatbázisokban való tájékozódás képességének kialakítása és fejlesztése. A diákoknak ezen a képzési és életkori szinten el kell jutni az események elbeszélésétől, a források tartalmi ismertetésétől a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés és érvelés alkalmazásáig, felhasználva a szaknyelvet. Fontos feladat a grafikus kifejezések (diagramok, grafikonok) elemzése, majd készítése, képi információhordozók gyűjtése, válogatása, készítése, valamint az időben és térben való tájékozódás fejlesztése.

1. Témakör címe: A világ és Európa a kora újkorban (1490-1700)	Óraszám: 13
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
Amerika ősi kultúrái, a nagy földrajzi felfedezések és következményeik. Függetlenség és alávetettség.	Földrajz: földrajzi felfedezések topográfiai vonatkozásai, a holland mélyföld, a Naprendszer.
Reformáció és katolikus megújulás. Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai.	Magyar nyelv és irodalom: Shakespeare, Molière.
Az atlanti hatalmak (Hollandia és Anglia) felemelkedése. Erőforrások és termelési kultúrák.	Dráma és tánc: az angol reneszánsz színház és dráma, a francia klasszicista színház és dráma.
Nagyhatalmi küzdelmek a XVII. században és a XVIII. század elején.	Vizuális kultúra: a barokk stílus. Ének-zene: a barokk zene. Fizika: A földközéppontú és a napközéppontú világkép jellemzői. A Föld, a Naprendszer és a Kozmosz fejlődéséről alkotott csillagászati

<p>Kisállamok, nagyhatalmak.</p> <p>A tőkés gazdaság kibontakozása a Tudorok korában.</p> <p>Az angol polgárháború és a parlamentáris monarchia kialakulása. A hatalommegosztás formái, szintjei.</p> <p>A francia abszolutizmus és hatalmi törekvések.</p> <p>Közép- és Kelet-Európa a XVI–XVII. században.</p> <p>A tudományos világkép átalakulása.</p>	<p>elképzések. Kepler törvényei, Newton.</p> <p>Filozófia: Descartes, Bacon, Locke.</p>
--	--

2. Témakör címe: Magyarország a kora újkorban (1490-1711)	Óraszám: 15
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A Jagelló-kor.</p> <p>Az ország három részre szakadása. Függetlenség és alávetettség.</p> <p>Várháborúk kora. Békék, háború, hadviselés.</p> <p>A három országrész berendezkedése, mindennapjai.</p> <p>A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon.</p> <p>Az Erdélyi Fejedelemség. Kisállamok, nagyhatalmak.</p> <p>A magyar rendek és a Habsburg-udvar konfliktusai.</p> <p>A török kiűzése Magyarországról.</p> <p>Népesség, társadalom, gazdaság és természeti környezet a XVI–XVII. századi Magyarországon.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: A reformáció kulturális hatása; Pázmány Péter; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, kuruc költészet, Mikes Kelemen.</p> <p>Ének-zene: Szegénylegény katonanékek (pl. Csínom Palkó).</p> <p>Földrajz: a természeti környezet változása a török korban.</p> <p>Matematika: képzeletben történő mozgató (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágásoknak az elképzelése; testek különféle síkmetszetének elképzelése).</p>

A Rákóczi-szabadságharc. Egyezmények, szövetségek.	
---	--

3. Témakör címe: Felvilágosodás, forradalmak és a polgárosodás kora (1700-1849)	Óraszám: 16
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A felvilágosodás. Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</p> <p>A felvilágosult abszolútizmus.</p> <p>Hatalmi átrendeződés a XVIII. századi Európában. Egyezmények, szövetségek.</p> <p>Az Egyesült Államok létrejötte és alkotmánya. A hatalommegosztás formái, szintjei.</p> <p>A francia forradalom eszméi, irányzatai, hatása.</p> <p>Forradalom, reform és kompromisszum.</p> <p>A napóleoni háborúk Európája és a Szent Szövetség rendszere.</p> <p>Az ipari forradalom és hatásai. A technikai fejlődés feltételei és következményei.</p> <p>A XIX. század eszméi.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: a felvilágosodás és a romantika, a francia Enciklopédia, Voltaire: Candide.</p> <p>Vizuális kultúra: klasszicizmus és romantika.</p> <p>Ének-zene: Marseillaise.</p> <p>Fizika: hőerőgépek, a teljesítmény mértékegysége (watt).</p> <p>Erkölcstan; etika: Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek. Magánérdek és közjó. Részvétel a közéletben. A társadalmi igazságosság kérdése.</p> <p>Földrajz: urbanizációs folyamatok és hatásai.</p> <p>Filozófia: a felvilágosodás filozófusai (pl. Diderot, Voltaire, Rousseau), a német idealizmus (pl. Kant, Hegel), Marx.</p> <p>Biológia-egészségtan: védőoltások (az immunológia tudományának kezdetei).</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: a modern nyilvánosság kialakulása.</p>

4. Témakör címe: Az újjáépítés kora Magyarországon (1711-1820)	Óraszám: 10
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Népesség és környezet: demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. Népesség, demográfia (vándorlás, migráció). Kisebbség, többség, nemzetiségek.</p> <p>A Magyar Királyság újjászervezése és helye a Habsburg Birodalomban.</p> <p>A felvilágosult abszolútizmus a Habsburg Birodalomban.</p>	<p>Földrajz: Magyarország természeti adottságai.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Nyelvújítás: Kazinczy Ferenc. A magyar felvilágosodás irodalma: Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>Ének-zene: a barokk zene (pl. J. S. Bach, Händel), a klasszikus zene (pl. Haydn).</p> <p>Vizuális kultúra: barokk stílusú kastélyok, templomok, illuzionisztikus</p>

Társadalmi és gazdasági viszonyok változásai a XVIII. században. A nemzeti ébredés: a kultúra és művelődés változásai.	freskók, fogadalmi szobrok és táblaképek Magyarországon. Informatika: könyvtártípusok, könyvtártörténet.
---	--

5. Témakör címe: Reformkor, forradalom és szabadságharc Magyarországon (1820-1849)	Óraszám: 18
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Az átalakuló társadalom és gazdaság.</p> <p>Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</p> <p>A reformeszmék kialakulása és terjedése: Széchenyi István programja. Fölzárkózás, lemaradás.</p> <p>A reformmozgalom kibontakozása.</p> <p>A nemzeti ébredés és a nemzetiségi kérdés.</p> <p>A reformkori művelődés, kultúra.</p> <p>A forradalom és szabadságharc nemzetközi keretei.</p> <p>Az 1848-as forradalom és vívmányai, az áprilisi törvények. Forradalom, reform és kompromisszum.</p> <p>A szabadságharc története. Békék, háború, hadviselés.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: A felvilágosodás és a reformkor irodalma. Nemzeti dráma, nemzeti színjátszás kezdetei.</p> <p>Dráma és tánc: a XIX. századi magyar színház és dráma néhány alkotása: Katona József: Bánk bán, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.</p> <p>Vizuális kultúra: klasszicizmus és romantika.</p> <p>Ének-zene: Himnusz, Szózat, Erkel Ferenc: Hunyadi László – a nemzeti opera születése, Liszt Ferenc.</p> <p>Földrajz: Magyarország természeti adottságai, folyam szabályozás.</p>

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismeri az adott témakörök kerettanterv által megfogalmazott tárgyi követelményeit.

A tanuló képes a múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok, látható és háttérben meghúzódó összefüggések felismerésére, és ezek erkölcsi-etikai aspektusainak azonosítására.

A tanuló képes a korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítására, a különböző államformák működési jellemzőinek felismerésére.

A tanuló ismeri és alkalmazza az adott évben tanult, a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat.

A tanuló tud példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről egy-egy történelmi személyiség kapcsán.

A tanuló képes az egyes népeket vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján megkülönböztetni.

A tanuló képes azonosítani Európa különböző régióinak eltérő fejlődési útjait.

A tanuló képes ismereteket meríteni, beszámolót, kiselőadást készíteni és tartani különböző írott forrásokból, történelmi kézikönyvekből, atlaszokból/szaktankönyvekből, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból és internetről.

A tanuló képes a szerzett információk rendezésére/értelmezésére, és tudja a rendelkezésre álló információforrásokat áttekinteni/értékelni is. Tud kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára és a szerző esetleges elfogultságára vonatkozóan.

A tanuló képes különböző magatartástípusok és élethelyzetek megfigyelésére/következtetések levonására. Tud írott és hallott szövegből lényegyet kiemelni tételmondatok meghatározásával, szövegek tömörítésével és átfogalmazásával egyaránt.

A tanuló képes feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

A tanuló képes folyamatábrát, diagramot, vizuális rendezőt (táblázatot, ábrát) készíteni, történelmi témákat vizuálisan ábrázolni.

A tanuló ismeri és használja a történelmi korszakok és periódusok nevét.

A tanuló képes érzékelni és elemezni az egyetemes és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusát, illetve ezek kölcsönhatásait.

11. évfolyam

Éves óraszám: 108 óra (36 x 3)

A középiskolai történelemtanítás harmadik éve részben már az érettségire való felkészülés jegyében telik el. Mindazon fejlesztési területeket és kulcskompetenciákat kiemeljük és elmélyítjük, amelyek a történelemtanítás során szerepet játszanak. Ezek közül a legfontosabb a nemzeti azonosságtudat kialakítása és a hazafias nevelés, valamint az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés. Fontos, hogy tanulóink hazájukhoz hű, nemzeti, népi kultúránk értékeit ismerő és becsülő, a demokratikus jogállam iránt elkötelezett, a közügyekben aktívan részt vevő állampolgárokká váljanak. Ehhez használjuk fel és tudatosítsuk a közelmúlt történelmének értékeit (jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát), közös társadalmi és állami sikereinket (pl. a rendszerváltás/rendszerváltozás, a demokratikus jogállam kiépítése, békés nemzetegyesítés, csatlakozásunk az európai közösséghez és az atlanti szövetséghez), nem elhallgatva, de nem is túlhangsúlyozva történelmünk árnyoldalait sem. A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia játszik szerepet a

demokrácia iránti végső elköteleződésben, valamint nemzeti értékeinken túl a közös európai gondolat melletti egyértelmű állásfoglalásban is.

A tanulói kompetencia fejlesztésének területei közül első helyen a források használata és értékelése említhető. A forrásokból történő önálló adatgyűjtés mellett a történelmi háttér ismeretében következtetések levonása is elvárt. Mindehhez nemcsak a szakszókincs alapos ismerete szükséges, hanem az egyes történelmi fogalmak meghatározása is, annak tudatában, hogy azok a különböző történelmi korokban változó jelentésűek lehetnek. A történelemtanítás fontos eleme a középiskolai oktatás záró szakaszában is a tanulók történelmi időben és térben való tájékozódó-képességének fejlesztése. Ez a kronológiai és topográfiai adatok megismerésén és megtanulásán túl azok egységben látását, az események sorrendjének (diakronia) és az egy időben zajló történéseknek (szinkronia) a felismerését is célozza. Ezen a szinten már elvárt egyszerű kronológiai táblázatok önálló készítése, valamint kronológiai munkák használata is. Fontos a történelmi tér változásainak felismerése, a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolása, valamint az ökológiai szemlélet kialakítása a történelmi jelenségek értelmezésében.

<p>1. Témakör címe: A nemzetállamok és a birodalmi politika kora (1849-1914)</p>	<p>Óraszám: 19</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>Nemzetállami törekvések Európában (Olaszország, Németország, a balkáni államok). Kisállamok, nagyhatalmak.</p> <p>Az Amerikai Egyesült Államok nagyhatalommá válása.</p> <p>Társadalmi és gazdasági változások a centrum országaiban.</p> <p>Az iparosodás új szakaszának hatásai (társadalom, gondolkodás, életmód, épített és természetes környezet). Technikai fejlődés feltételei és következményei.</p> <p>A modern polgári állam jellegzetességei. Hatalommegosztás formái, színterei.</p> <p>Az Európán kívüli világ változásai a XIX. század második felében: gyarmati függés, a birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért.</p> <p>Függetlenség, alávetettség, kisállamok, nagyhatalmak</p>	<p>Földrajz: kontinensek földrajza, Európa országai, Balkán, a városfejlődés szakaszai.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Stendhal, Balzac, Victor Hugo, Puskin, Zola, Dosztojevszkij, Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Keats.</p> <p>Vizuális kultúra: eklektika, szecesszió és az izmusok meghatározó alkotói és művei.</p> <p>Ének-zene: Verdi, Puccini, Wagner, Debussy.</p> <p>Fizika: tudósok, feltalálók: Faraday, Helmholtz.</p> <p>Kémia: Meyer, Mengyelejev, Curie házaspár.</p> <p>Biológia-egészségtan: Pasteur, Darwin: evolúcióelmélet.</p> <p>Testnevelés és sport: újkori olimpiák.</p>

<p>2. Témakör címe: A kiegyezéshez vezető út és a dualizmus kora Magyarországon (1849-1914)</p>	<p>Óraszám: 18</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>Önkényuralom Magyarországon.</p> <p>A kiegyezés létrejötte és tartalma. Államformák, államszervezet.</p> <p>A kiegyezéshez fűződő viták, a kiegyezés alternatívái.</p> <p>Társadalmi változások és gazdasági fejlődés a dualizmus korában. Fölzárkózás, lemaradás. Népeség, demográfia.</p> <p>Budapest világvárossá válása.</p> <p>A nemzetiségi kérdés alakulása, a zsidó emancipáció.</p> <p>A dualizmus válságjelei.</p> <p>A tudomány és művészet a dualizmus korában.</p> <p>Életmód a századfordulón</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: Arany János: A walesi bárdok, a századforduló irodalmi élete (pl. a Nyugat).</p> <p>Vizuális kultúra: a szecesszió és eklektika jellemzői.</p> <p>Ének-zene: Liszt Ferenc, az operett születése, Bartók Béla, Kodály Zoltán.</p> <p>Földrajz: folyamszabályozás, természetkárosítás, árvizek kiváltó okai.</p> <p>Fizika: az elektrifikáció, a transzformátor, a villamos mozdony, a karburátor.</p> <p>Testnevelés és sport: Magyar olimpiai részvétel – Hajós Alfréd, magyar sikersportágak (pl. úszás, vívás).</p>

<p>3. Témakör címe: Az első világháború és következményei (1914-1920)</p>	<p>Óraszám: 17</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>Az első világháború. Hadviselés.</p> <p>Magyarország az első világháborúban.</p> <p>A februári forradalom és a bolsevik hatalomátvétel. A diktatúra kiépülése Szovjet-Oroszországban.</p> <p>A háborús vereség következményei Magyarországon: az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása, Az őszirózsás</p>	<p>Földrajz: Európa domborzata és vízrajza.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Móricz Zsigmond: Barbárok, Ady Endre, Babits Mihály háborús versei.</p> <p>Kémia: hadászatban hasznosítható vegyi anyagok.</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre.</p>

<p>forradalom, a tanácsköztársaság.</p> <p>Az első világháborút lezáró békerendszer.</p> <p>A trianoni békediktátum. Kisebbség, többség, nemzetiségek.</p> <p>Új államok Közép-Európában. A határon túli magyarság sorsa.</p>	
---	--

<p>4. Témakör címe: Európa és a világ a két világháború között (1920-1939)</p>	<p>Óraszám: 21</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>Az 1920-as évek politikai és gazdasági viszonyai.</p> <p>Demokráciák és tekintélyuralmi rendszerek Európában a két világháború között.</p> <p>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</p> <p>Az olasz fasiszta állam és ideológia jellemzői.</p> <p>A kommunista diktatúra a Szovjetunióban.</p> <p>Az 1929-33-as világgazdasági válság jellemzői és következményei. Az Amerikai Egyesült Államok válasza a válságra: a New Deal.</p> <p>A nemzeti szocialista ideológia és a náci diktatúra jellemzői.</p> <p>Nemzetközi viszonyok a két világháború között.</p> <p>A gyarmatok helyzete.</p> <p>Tudomány és művészet a két világháború között. Korok, korstílusok.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: az avantgárd (pl. Apollinaire), Borges, Bulgakov, Faulkner, Thomas Mann, Orwell, Szolzsenyicin.</p> <p>Vizuális kultúra: A technikai képalkotás: fényképezés, film jelentősége. Az avantgárd: Picasso: Guernica. Fényképek értelmezése.</p> <p>Ének-zene: az avantgárd zene, a dzsessz.</p> <p>Biológia-egészségtan: vitaminok, penicillin - antibiotikumok, védőoltások.</p> <p>Mozgókép-kultúra és médiaismeret: A média kifejező eszközei és ezek hatásmechanizmusa. A korszak stílusirányzatai.</p> <p>Testnevelés és sport: olimpiatörténet - a berlini olimpia (1936).</p>

Életmód és mindennapok a két világháború között. Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.	
---	--

5. Témakör címe: Magyarország a két világháború között (1920-1939)	Óraszám: 17
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A konszolidáció kezdete Magyarországon: Teleki Pál első miniszterelnöksége. Államformák, államszervezet.</p> <p>A bethleni konszolidáció folyamata, jellemzői és válsága.</p> <p>A magyar külpolitika céljai és lehetőségei a két világháború között.</p> <p>A revízió lépései és politikai következményei Magyarországon.</p> <p>A belpolitikai élet radikalizálódása az 1930-as években.</p> <p>Tudomány és művészet a két világháború között.</p> <p>Társadalom és életmód Magyarországon a két világháború között. Szegények és gazdagok világa. Egyenlőség, emancipáció.</p> <p>Tömegkultúra és tömegsport. Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</p>	<p>Földrajz: Magyarország és Közép-Európa természeti adottságai.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: a Nyugat, mint folyóirat és mint mozgalom; József Attila; a népi írók; a határon túli irodalom.</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre, a magyar hangosfilmgyártás kezdetei.</p> <p>Biológia-egészségtan: Szent-Györgyi Albert.</p> <p>Vizuális kultúra: avantgárd – Kassák Lajos.</p>

6. Témakör címe: A második világháború (1939-1945)	Óraszám: 16
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A második világháború kitörése. Hadi és diplomáciai eseményei a Szovjetunió elleni német támadásig. Békék, háború, hadviselés.</p> <p>A fordulat a háború menetében.</p>	<p>Fizika: nukleáris energia, atombomba.</p> <p>Etika: az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Radnóti Miklós, Semprun: A nagy utazás, Kertész Imre: Sorstalanság.</p>

<p>A szövetségesek együttműködése és győzelme. Egyezmények, szövetségek.</p> <p>A második világháború jellemzői. A holokauszt.</p> <p>Magyarország háborúba lépése és részvétele a keleti fronton.</p> <p>Kállay Miklós miniszterelnöksége.</p> <p>A német megszállás és nyilas uralom. Felszabadulás és szovjet megszállás.</p> <p>Zsidóüldözés, a holokauszt Magyarországon.</p>	<p>Vizuális kultúra: A technikai képalkotás: fényképezés, a film jelentősége. Fényképek értelmezése (pl. Capa: A normandiai partraszállás fényképei).</p>
--	--

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismeri az adott témakörök kerettanterv által megfogalmazott tárgyi követelményeit.

A tanuló képes az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerező feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerésére.

A tanuló képes az új- és modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítására.

A tanuló ismeri a XIX-XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

A tanuló képes a bonyolult történelmi folyamatok meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint képes az adott korszakok főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

A tanuló tudja, hogy az újkortól kezdődően lényegesen átalakul Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás) és ezzel párhuzamosan új eszmeáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg.

A tanuló képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, képes ezek segítségével történelmi oknyomozás megszervezésére.

A tanuló képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani a narráció módja alapján.

A tanuló képes megfogalmazni önálló véleményt társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről, képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, a meghatározott álláspontok cáfolására, a véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására is.

12. évfolyam

Éves óraszám: 90 óra (30 x 3)

A középiskolai történelemtanítás negyedik éve már az érettségire való felkészülés jegyében telik el. Mindazon fejlesztési területeket és kulcskompetenciákat kiemeljük és elmélyítjük, amelyek a történelemtanítás során szerepet játszanak. Ezek közül a legfontosabb a nemzeti azonosságtudat kialakítása és a hazafias nevelés, valamint az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés. Fontos, hogy tanulóink hazájukhoz hű, nemzeti, népi kultúránk értékeit ismerő és becsülő, a demokratikus jogállam iránt elkötelezett, a közügyekben aktívan részt vevő állampolgárokká váljanak. Ehhez használjuk fel és tudatosítsuk a közelmúlt történelmének értékeit (jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát), közös társadalmi és állami sikereinket (pl. a rendszerváltás/rendszerváltozás, a demokratikus jogállam kiépítése, békés nemzetegyesítés, csatlakozásunk az európai közösséghez és az atlanti szövetséghez), nem elhallgatva, de nem is túlhangsúlyozva történelmünk árnyoldalait sem. A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia játszik szerepet a demokrácia iránti végső elköteleződésben, valamint nemzeti értékeinken túl a közös európai gondolat melletti egyértelmű állásfoglalásban is.

A tanulói kompetencia fejlesztésének területei közül első helyen a források használata és értékelése említhető. A forrásokból történő önálló adatgyűjtés mellett a történelmi háttér ismeretében következtetések levonása is elvárt. Mindehhez nemcsak a szakszókincs alapos ismerete szükséges, hanem az egyes történelmi fogalmak meghatározása is, annak tudatában, hogy azok a különböző történelmi korokban változó jelentésűek lehetnek. A történelemtanítás fontos eleme a középiskolai oktatás záró szakaszában is a tanulók történelmi időben és térben való tájékozódó-képességének fejlesztése. Ez a kronológiai és topográfiai adatok megismerésén és megtanulásán túl azok egységben látását, az események sorrendjének (diakronia) és az egy időben zajló történéseknek (szinkronia) a felismerését is célozza. Ezen a szinten már elvárt egyszerű kronológiai táblázatok önálló készítése, valamint kronológiai munkák használata is. Fontos a történelmi tér változásainak felismerése, a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolása, valamint az ökológiai szemlélet kialakítása a történelmi jelenségek értelmezésében.

A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek – mint közvetlen szocializációs hatású témaköröket átfogó tartalmi terület – természetes módon kapcsolódik a NAT-ban megfogalmazott valamennyi általános fejlesztési feladathoz. Ez a lehetősége abból adódik, hogy a jelenben való eligazodásra igyekszik felkészíteni a tanulókat. Olyan tartalmakat visz be az oktatásba, amelyek a hétköznapokban közvetlenül hasznosítható tudást eredményeznek. Olyan készségek fejlesztését célozza, amelyek – miként az összes kulcskompetencia –, széles körben hasznosíthatók az iskolán kívüli életben. A témakörök feldolgozása közvetlen módon járul hozzá a *szociális és állampolgári*, valamint a *kezdeményező-készség és vállalkozási kompetencia* fejlesztéséhez. Az általános célok közül jelentős mértékben

segíti az állampolgárságra és demokráciára nevelést, a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség gondolatának elmélyülését a fiatalokban, a gazdasági és a pénzügyi nevelést, valamint kisebb mértékben a pályaaorientációt is.

A társadalmi, állampolgári és gazdasági témakörök feldolgozása fontos szerepet játszik az önálló és kritikai gondolkodás fejlesztésében, valamint a médiahasználat tudatosságának kialakításában, ami középiskolában a következő tevékenységi típusokra épülhet: írott és audiovizuális szövegek önálló gyűjtése, szóban vagy írásban történő feldolgozása, valamint tudatos és kritikus kezelése, a tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése, a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, különféle értékrendek összehasonlítása, saját értékek és vélemények tisztázása.

A középiskola utolsó évfolyamán megjelenő társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek témakörei a történelem tantárgy keretében szintetizálják a diákok társadalomtudományi ismereteit. Mivel végzős diákokról van szó, fontos, hogy az iskola közvetlen módon is előkészítse őket a tényleges gazdasági és politikai szerepvállalásra: az állampolgári jogok és kötelességek felelősségteljes gyakorlására, a munkavállalói, illetve a vállalkozói szerepre, valamint az országgyűlési és helyhatósági választásokon való részvételre.

E témakörök szemlélete szorosan kötődik az aktuális társadalmi gyakorlathoz, illetve a diákok társadalmi tapasztalataihoz. Legfontosabb módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanulási folyamat gyakorlat közeli jellegében gyökerezik. Ez azért fontos, mert a diákok társadalmi tapasztalatai sok esetben ellentmondanak az iskolában tanult eszményeknek, elveknek és fogalmi általánosításoknak. Így mind a tanár, mind a tananyag könnyen hiteltelenné válhat. Az ismeretek pusztá átadása mellett ezért mindenképp szükség van olyan, személyes élményekre építő, készségfejlesztő módszerekre, amelyek megalapozzák, illetve erősítik a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét. A tananyag tehát nem egyszerűen ismereteket közvetít, hanem viselkedési mintákat, szemléletet is, egyfajta problémamegoldó „társadalmi gyakorlótérnek” tekintve a tanórákat, ahol szimulációs helyzetekben erősödhet a diákok döntési és problémamegoldó képessége, empátiája, toleranciája és együttműködési készsége.

1. Témakör címe: Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése (1945-1960)	Óraszám: 9
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>A hidegháborús szembenállás, a kétpólusú világ, a megosztott Európa. Egyezmények, szövetségek.</p> <p>A szovjet tömb kialakulása, jellemzői.</p> <p>A nyugati országok gazdasági és katonai integrációja. Az új világ gazdasági rendszer kialakulása.</p> <p>Erőforrások és termelési kultúrák.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Camus, Garcia Marquez.</p> <p>Kémia: hidrogénbomba, nukleáris fegyverek.</p> <p>Vizuális kultúra: a posztmodern, intermediális művészet.</p> <p>Testnevelés és sport: Olimpiai történet.</p>

<p>A gyarmati rendszer felbomlása (India, Kína), a „harmadik világ”.</p> <p>A közel-keleti konfliktusok. Az arab világ átalakulása</p>	
--	--

<p>2. Témakör címe: Magyarország a világháborús vereségtől a forradalom leveréséig (1945-1956)</p>	<p>Óraszám: 11</p>
<p>Ismeretek</p> <p>Az ország szovjetizálása, a kommunista diktatúra kiépítésének folyamata, jellemzői. Függetlenség és alávetettség.</p> <p>Az egypárti diktatúra működése a Rákosi-korszakban, köz- és magánéleti, valamint kulturális és gazdasági jellegzetességek. Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</p> <p>Az 1956-os forradalom és szabadságharc okai, háttere, jellemzői, szereplői. Forradalom, reform és kompromisszum.</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról.</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: Dokumentumfilmek, híradók elemzése.</p> <p>Testnevelés és sport: Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>

<p>3. Témakör címe: A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása (1960-1990)</p>	<p>Óraszám: 9</p>
<p>Ismeretek</p> <p>Szovjet-amerikai konfliktusok, a versengés és együttműködés formái, területei.</p> <p>Demokrácia és a fogyasztói társadalom nyugaton – diktatúra és hiánygazdaság keleten.</p> <p>A vallások, az életmód (szabadidő, sport, turizmus) és a kulturális szokások (divat, zene) változásai a korszakban.</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: tömegkommunikáció, a média és a mindennapi élet.</p> <p>Informatika: Neumann János és a modern számítógépek. Az internet.</p> <p>Biológia-egészségtan: a DNS és a géntechnológia.</p> <p>Fizika: az űrkutatás.</p> <p>Ének-zene: A beat és a rock. Szórakoztató zenei műfajok.</p>

A kétpólusú világrend megszűnése: Németország egyesítése, a Szovjetunió és Jugoszlávia szétesése.	
--	--

4. Témakör címe: A Kádár-korszak jellemzői (1956-1989)	Óraszám: 11
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Megtorlás és a konszolidáció.</p> <p>Gazdasági reformok a Kádár-korszakban.</p> <p>Életmód és mindennapok, a szellemi- és sportélet a Kádár-korszakban.</p> <p>A Kádár-rendszer válsága, a külpolitikai változások és az ellenzéki mozgalmak.</p> <p>A rendszerváltozás „forgatókönyve”, mérlege, nyertesek és vesztesek. Forradalom, reform és kompromisszum.</p> <p>Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a kétpólusú világ időszakában. Népeség, demográfia.</p> <p>A határon túli magyarság helyzete a kétpólusú világ időszakában.</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: Németh László, Nagy László, Sütő András, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István.</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret: dokumentumfilmek, híradók elemzése; stílusirányzatok: budapesti iskola.</p> <p>Testnevelés és sport: Olimpiai történet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>

5. Témakör címe: Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése (1990 után)	Óraszám: 8
Ismeretek	Lehetséges kapcsolódási pontok
<p>Az információs – technikai forradalom és a tudásipar. A globális világgazdaság új kihívásai és ellenmondásai.</p> <p>Technikai fejlődés feltételei és következményei.</p> <p>Erőforrások és termelési kultúrák.</p> <p>A fenntarthatóság dilemmái. A civilizációk, kultúrák közötti ellentétek kiéleződése.</p> <p>Az egypólusútól a többpólusú világrend felé.</p>	<p>Földrajz: az EU kialakulása, jellemzői, tagállamai; globális világgazdaság napjainkban, globális környezeti problémák; népeség, népesedés, urbanizáció; fejlődő és fejlett országok gazdaságának jellemzői; Kína.</p> <p>Informatika: Információk gyűjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése. Információs társadalom. Információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p>Etika; filozófia: korunk erkölcsi kihívásai.</p>

<p>A mediatisált világ. A tömegkultúra új jelenségei napjainkban. Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</p> <p>Az Európai Unió intézményei, működése és jelenlegi problémái.</p>	<p>Ének-zene: világzene.</p>
--	-------------------------------------

<p>6. Témakör címe: A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon (1990 után)</p>	<p>Óraszám: 6</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>A poszt szocialista régió és Magyarország helyzete, problémái 1990 után.</p> <p>Magyarország euroatlanti csatlakozásának folyamata Fölzárkózás, lemaradás.</p> <p>A közjogi rendszer jogállami átalakítása és intézményrendszere 1990 után. Hatalommegosztás formái, színterei.</p> <p>A piacgazdaságra való áttérés és az átalakulás ellentmondásai, regionális gazdasági különbségek.</p> <p>A társadalmi mobilitás problémái. A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata. Nők, férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák, szegények és gazdagok világa.</p> <p>A határon túli magyarság helyzete. Magyarok a nagyvilágban. Kisebbség, többség, nemzetiségek.</p>	<p>Informatika: információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p>Matematika: diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés, statisztikai fogalmak ismerete.</p> <p>Etika; filozófia: korunk erkölcsi kihívásai.</p>

<p>7. Témakör címe: Társadalmi, állampolgári, gazdasági és munkavállalói ismeretek</p>	<p>Óraszám: 16</p>
<p>Ismeretek</p>	<p>Lehetséges kapcsolódási pontok</p>
<p>Családformák a mai világban.</p>	<p>Földrajz: Magyarország régiói; demográfiai mutatók; a magyar tájak</p>

<p>Kortárscsoport és ifjúsági szubkultúrák.</p> <p>A helyi társadalom, a civil társadalom és az önkéntesség.</p> <p>Nemzet és nemzetiség. Kulturális és etnikai kisebbségek Magyarországon.</p> <p>Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet.</p> <p>Társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás. Állampolgári jogok és kötelességek.</p> <p>Magyarország és az Európai Unió politikai intézményrendszere.</p> <p>A magyar és az európai állampolgárság legfontosabb ismérvei.</p> <p>A magyar választási rendszer (országgyűlési és helyhatósági választások).</p> <p>A politikai részvétel formái. A közvetett és a közvetlen demokrácia eszköztára</p> <p>Az állam gazdasági szerepvállalása és kapcsolata a gazdaság különböző szereplőivel. Az állam bevételei. Az állam stabilizációs, redisztribúciós és tőkeallokációs feladatai.</p> <p>A költségvetési és a monetáris politika eszköztára, szerepe a gazdaságpolitikai célok megvalósításában.</p> <p>A pénzpiac működése, megtakarítók és forrásigénylők. A pénzügyi közvetítők helye a nemzetgazdaságban.</p> <p>A vállalkozások helye a nemzetgazdaságban, szerepük a GDP megtermelésében.</p> <p>Vállalkozási formák. Vállalkozások</p>	<p>kulturális, néprajzi értékei.</p> <p>Etika: Társadalmi szolidaritás. Többség és kisebbség.</p> <p>Földrajz: az Európai Unió kialakulása és működésének jellemzői.</p> <p>Etika: törvény és lelkiismeret.</p> <p>Földrajz: a modern pénzügyi közvetítőrendszer a világ gazdaságában (pénzügyi piacok, nemzetközi monetáris intézmények, nemzetközi tőkeáramlás, környezeti problémák, fenntarthatóság és az állam).</p> <p>Etika: a felelősség új dimenziói a globalizáció korában</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: Tájékozódás listászerű, nem folyamatos szövegekben. Ismerkedés az olyan, végrehajtásra szánt, aktusszerű szövegekkel, mint a számla, az önéletrajz, a szerződés és az adóbevallás.</p> <p>Informatika: Információk gyűjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése.</p>
---	---

<p>létrehozása és működtetése. A vállalkozások és a piac kapcsolata. Az üzleti terv</p> <p>A munkaerő és a piac kapcsolata. Munkaerőpiaci elvárások itthon és külföldön.</p> <p>Szakképzettség. Álláskeresési technikák. Pályakezdés, beilleszkedés a munkahelyi közösségbe.</p> <p>Munkajogi alapok. Foglalkoztatási formák. A munkaszerződés tartalma.</p> <p>A munkaviszonyhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek (munkaszerződés, bérszámítás, adózás, egészségbiztosítás és nyugdíjbiztosítás, kollektív szerződés).</p> <p>A munkaviszony megszűnése, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás, visszatérés a foglalkoztatásba</p>	
--	--

Rendszerező ismétlés	Óraszám: 18
-----------------------------	--------------------

Az érettségi vizsgára bocsátás feltételei:

A kerettantervben szereplő tartalmi követelmények, kronológiai adatok, személyek, fogalmak és földrajzi helyszínek ismerete, valamint az alábbi készségek, képességek elsajátítása:

Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozásra. Jusson el kiselőadások, beszámolóok önálló jegyzetelése szintjére. Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében. elbeszélni, adott esetben eljátszani különböző szempontokból. Legyen képes erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzeteket felismerni és bemutatni. Fogalmazzon meg önálló véleményt társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről. Legyen képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, a meghatározott álláspontok cáfolására, a véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására is. Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. Legyen képes összehasonlítani társadalmi-történelmi jelenségeket strukturális és funkcionális szempontok alapján. Legyen képes értékrendek

összehasonlítására, saját értékek tisztázására. Értékelje a társadalmi-történelmi jelenségeket az értékrendek alapján.

Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.

Legyen képes a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra. Legyen képes a különböző időszakot bemutató történelmi térképek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására.

Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának szakszerű használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett.

Legyen képes átlátni a nemzetgazdaság, a bankrendszer, a vállalkozási formák működésének legfontosabb szabályait.

Legyen képes munkavállalással összefüggő, a munkaviszonyhoz kapcsolódó adózási, egészség- és társadalombiztosítási kötelezettségek, illetve szolgáltatások rendszerét átlátni.